

Ο Βολανάκης διά θαλάσσης επιστρέφει στην Κρήτη

Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός / Γλυπτική, Ζωγραφική & Αγιογραφία και Φωτογραφία /
Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός

«Θαλασσογραφία», 1885-90, λάδι σε καμβά. Από τη συλλογή της Τράπεζας της Ελλάδος (αρ. έργου

Εκατόν εβδομήντα δύο χρόνια μετά την αναχώρησή του από την Κρήτη, το 1851, ο Κωνσταντίνος Βολανάκης «επιστρέφει» στη γενέθλια γη με μια υπέροχα σχεδιασμένη έκθεση που αναδεικνύει την αγάπη του για τη θάλασσα. «Ο “επαναπατρισμός” του δεν έγινε νωρίτερα, όπως νωρίς δεν ήρθε και η αναγνώριση του έργου του», σημειώνει ο Θοδωρής Κουτσογιάννης, επιμελητής της έκθεσης και έφορος της συλλογής έργων τέχνης της Βουλής των Ελλήνων.

Ο θεμελιωτής της ελληνικής θαλασσογραφίας γεννιέται στο Ηράκλειο της Κρήτης το 1837 και το 1851 μετακομίζει με τους γονείς και τα αδέρφια του στη Σύρο λόγω των εμπορικών επιχειρήσεων του πατέρα του. Είναι σχεδόν βέβαιο ότι δεν θα μπορούσε εύκολα να λοξοδρομήσει από τις επαγγελματικές ενασχολήσεις της οικογένειάς του και με αυτό το σκεπτικό μεταβαίνει στην Τεργέστη το 1856, για να εργαστεί ως λογιστής στις εμπορικές επιχειρήσεις του Γεώργιου Αφεντούλη. Στον καλλιτεχνικά ευαίσθητο εργοδότη του οφείλουμε και τη στροφή του νεαρού Κωνσταντίνου στην τέχνη, αφού είναι εκείνος που, ανακαλύπτοντας σκίτσα με ιστιοφόρα ανάμεσα στα λογιστικά φύλλα, παρακινεί τον υπάλληλό του να ακολουθήσει συστηματικές σπουδές στη ζωγραφική.

Ο Βολανάκης γίνεται δεκτός στην Ακαδημία Καλών Τεχνών του Μονάχου το 1864 και μένει στην πόλη για σχεδόν δύο δεκαετίες. Είχε προηγηθεί ως φοιτητής στην ίδια Ακαδημία ο Νικηφόρος Λύτρας και θα ακολουθούσαν και άλλοι, όπως ο Νικόλαος Γύζης, ο Πολυχρόνης Λεμπέσης, ο Γεώργιος Ιακωβίδης. Η διαφορά είναι πως όλοι είχαν κάνει προπαρασκευαστικά μαθήματα στη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας, ο Βολανάκης, όμως, εγγράφεται αμέσως ως εξαιρετικό ταλέντο.

«Η αποβίβαση», 1885-90, λάδι σε καμβά. Ίδρυμα Αικατερίνης Λασκαρίδη.

Σχεδόν από την αρχή, διαφοροποιείται στυλιστικά και θεματικά από τους συμφοιτητές του. Οι επικρατούσες τότε τάσεις ήταν η ηθογραφία και η προσωπογραφία. «Οι άνθρωποι, όμως, δεν υπήρξαν ποτέ το κυρίως θέμα του Βολανάκη. Ακόμη κι όταν αποδίδει με λεπτομέρεια τη ζωή του λιμανιού, τα καρνάγια, τα καΐκια και τα ατμόπλοια, αναζητά μια αφορμή για να μιλήσει για τη

θάλασσα», εξηγεί ο κ. Κουτσογιάννης.

«Οι άνθρωποι δεν υπήρξαν ποτέ το κυρίως θέμα του - ακόμη κι όταν αποδίδει με λεπτομέρεια τη ζωή του λιμανιού, αναζητά μια αφορμή για να μιλήσει για τη θάλασσα», εξηγεί ο επιμελητής Θοδωρής Κουτσογιάννης.

Προσεγγίζει ιστορικά θέματα -δεν θα μπορούσε να αγνοήσει την αντίληψη του Ιστορισμού του Μονάχου- αλλά επιλέγει μεγαλειώδεις μάχες στο νερό. «Η ναυμαχία της Λίσσας», για παράδειγμα, παραγγελία του Αυστριακού αυτοκράτορα Φραγκίσκου Ιωσήφ Β΄, και αργότερα «Η ναυμαχία του Τραφάλγκαρ», που φιλοτεχνεί το 1877 για τον θρίαμβο του βρετανικού ναυτικού κατά τους Ναπολεόντειους Πολέμους, εξαπλώνουν τη φήμη του. «Παρά την καθιέρωσή του στη σκηνή του Μονάχου, η βιωματική σχέση που έχει αναπτύξει με τη θάλασσα ήδη από τη γέννησή του και ο νόστος της πατρίδας καθιστούν αδύνατον να μείνει στις βαυαρικές Αλπεις», επισημαίνει ο επιμελητής. Το 1883, εξαιτίας θεμάτων υγείας της συζύγου του αποφασίζει να μετακομίσει στον Πειραιά. Είχε προηγηθεί το 1882 το αριστουργηματικό έργο «Η ναυμαχία της Σαλαμίνας», παραγγελία του Χαρίλαου Τρικούπη, και αυτό μάλλον τον είχε οδηγήσει σε μια εσφαλμένη εκτίμηση για την κοινωνικοοικονομική κατάσταση στην Ελλάδα. Ο φίλος και ομότεχνός του Νικόλαος Γύζης, ορθά, είχε προσπαθήσει να τον αποτρέψει. Η έκθεση των Χανίων, με 52 έργα από τη συλλογή του Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη και πέντε από την Τράπεζα της Ελλάδος, τη Βουλή των Ελλήνων και το Γενικό Επιτελείο Ναυτικού, επικεντρώνεται στα έργα της ελληνικής περιόδου και αποδεικνύει ότι παρά τις οικονομικές αντιξοότητες, ο Βολανάκης δικαίως κατέχει μια θέση ανάμεσα στους μεγάλους θαλασσογράφους της ευρωπαϊκής παράδοσης. «Ο Έλληνας ζωγράφος επιθυμεί, φυσικά, να κάνει έργα όπως η αριστοτεχνική ναυμαχία της Σαλαμίνας, κατανοεί όμως πως δεν υπάρχει η δυνατότητα, συμβιβάζεται αλλά δεν τα παρατάει», αναφέρει ο επιμελητής.

Οικονομικές δυσκολίες

Εργάζεται ως καθηγητής σχεδίου και περιστασιακά σε ένα κορνιζοποιείο για να

συμπληρώνει το εισόδημά του και καταπιάνεται με μικρότερης κλίμακας και δυσκολίας συνθέσεις. Αποτυπώνει με εξαιρετική μαεστρία, από φυσικού και από μνήμης, πραγματικά λιμάνια, όπως του Πειραιά, της Πάτρας και του Βόλου, αλλά και φανταστικά. Ζωγραφίζει προβλήτες, ψαράδες που μαζεύουν τα δίχτυα, ηλιοβασιλέματα στην ακρογιαλιά, πυροφάνια, καράβια που παλεύουν σε τρικυμισμένες θάλασσες, αλλά και σημαντικά γεγονότα της τρέχουσας δικής του επικαιρότητας, όπως η διάνοιξη της διώρυγας της Κορίνθου, το 1893. «Ακόμη και στα μικρά έργα τους χωράει όλους, χωρίς να χάνεται τίποτα από τον αφηγηματικό του πλούτο», υποστηρίζει ο κ. Κουτσογιάννης. Σε όλα τα θέματα διακρίνει κανείς τόλμη στο χρώμα, φιγούρες αποδοσμένες με πιο ιμπρεσιονιστικό τρόπο και ανοιχτούς, ατέρμονους ορίζοντες. Δεν έχει αγωνία να γεμίσει τη σύνθεση με περιττά στοιχεία, δεν φοβάται το κενό και ακόμη και αυτό φανερώνει ένα ζωγράφο με μοντερνιστικές αντιλήψεις που χάραζε τον δικό του δρόμο. Τον Αύγουστο του 1891 και έχοντας στείλει την οικογένειά του στο Λουτράκι για παραθερισμό, αποπειράται λόγω οικονομικών δυσχερειών να θέσει τέρμα στη ζωή του. Ευτυχώς, χωρίς επιτυχία. Στους δημοσιογράφους, που σπεύδουν αμέσως μετά να του πάρουν μια δήλωση, ανακοινώνει: «Είμαι δυστυχής, διότι εγεννήθην καλλιτέχνης και η τύχη μου τέτοιο τέλος θα έχει». Πέντε χρόνια αργότερα, ο αρχαιολόγος και τεχνοκριτικός Αλέξανδρος Φιλαδελφέας γράφει πως με τον Βολανάκη η θαλασσογραφία φτάνει στην τελειότητα. Εκατόν είκοσι και πλέον χρόνια μετά, δεν έχει βρεθεί Έλληνας θαλασσογράφος να καταρρίψει αυτήν την άποψη.

Η έκθεση «Κωνσταντίνος Βολανάκης: Νόστος της θάλασσας, έργα από τη συλλογή του Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη» φιλοξενείται στη Δημοτική Πινακοθήκη Χανίων. Εως τις 31 Δεκεμβρίου.

Πηγή: Εφημερίδα «Η Καθημερινή»